

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Att hjälpa barn i familjer med missbruk

En kvalitativ studie om de professionellas upplevelser av arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik

Författare: Moa Anehäll & Sandra Johansson

Handledare: Marita Pekkanen

Examinator: Tobias Bromander

Termin: VT22

Ämne: Socialpedagogik

Nivå: Grundnivå

Kurskod: 2MB53E

Abstract

Linnéuniversitetet

Institutionen för pedagogik

Socialpedagogik med inriktning mot ungdoms-
och missbruksvård, uppsatsarbete 15 hp

Titel Att hjälpa barn i familjer med missbruk - En kvalitativ studie om de professionellas upplevelser av arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik

Engelsk titel Helping children in families with addiction - A qualitative study on the professionals' experiences of working with children of parents with substance abuse problems

Författare Moa Jakobsson Anehäll och Sandra Johansson

Handledare Marita Pekkanen

Datum Maj 2022

Antal sidor 34

Syftet med studien var att få en djupare inblick i de professionellas erfarenheten i sitt arbete med barn till föräldrar med missbruksproblematik. Studiens teoretiska utgångspunkt är systemteorin; hur system i relation till varandra kan uppnå så bra resultat som möjligt. Studien är av kvalitativ ansats och genomfördes med semistrukturerade intervjuer som metod, där fem yrkesverksamma professionella inom arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik deltog. Resultatet visar på att det finns utmaningar i arbetet men även att det är ett väldigt meningsfullt arbete samt att det finns god kunskap kring barnperspektivet och dess tillämpningen i praktiken. Resultatet visar även på att de professionella arbetar mycket med olika slags stödinsatser och att det är viktigt med samverkan mellan verksamheter i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik. Det framkom dock att det finns en bristande samverkan mellan en del viktiga aktörer i arbetet för barn med föräldrar som har missbruksproblematik. Avslutningsvis behandlas slutsatser och implikationer samt förslag till vidare forskning.

Keywords

Child perspective, abuse, professionals, children of parents with substance abuse problems.

Nyckelord

Barnperspektivet, missbruk, professionella, barn till föräldrar med missbruksproblematik.

Tack

Först och främst vill vi tacka alla intervjupersoner som ställt upp och medverkat i vår studie, utan er hade studien inte varit möjlig. Vi vill också tacka vår handledare Marita Pekkanen för stöd under arbetsprocessen och Tobias Bromander för bra tips och hjälp för att förbättra vår studie!

Innehållsförteckning

1. Introduktion	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
1.2 Begreppsdefinitioner	3
2. Bakgrund	4
2.2 Barnperspektivet.....	5
2.3 Insatser och stöd	5
2.3 Tidigare forskning	7
2.3.1 De professionellas erfarenheter av utmaningar i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik.....	7
2.3.2 Stöd och insatser för barn till föräldrar med missbruksproblematik ..	9
3	10
3.4.1 Systemteori.....	10
4. Metod	11
4.1 Metodologiska utgångspunkter	11
4.1.1 Hermeneutiken	11
4.1.2 Kvalitativ metod	11
4.2 Planering och genomförande.....	12
4.2.1	12
4.2.2 Intervju som datainsamlingsmetod.....	12
4.2.3 Analysmetod.....	13
4.2.4 Kvalitetskriterier	13
4.2.5 Forskningsetiska överväganden.....	13
5. Resultat	14
5.1 Intervjupersonernas bakgrund	14
5.2 Utmaningar i det professionella arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik	14
5.2.1 Upptäckandet av barn till föräldrar med missbruksproblematik ..	15
5.4 Inkludering av barnperspektivet i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik	16
5.4.1	17
5.3 Insatser och stöd	18
5.3.1 Samverkan mellan verksamheter.....	20
5.6 Sammanfattning av resultat.....	21
5.7 Teoretisk analys.....	21
6 Diskussion	21
6.1 Metoddiskussion.....	22
6.2 Resultatdiskussion	24
6.3 Slutsatser och implikationer	27
6.3.1 Förslag till vidare forskning	28
Referenslista:	29

BILAGA A - Missivbrev	32
BILAGA B - intervjuguide.....	34

1. Introduktion

Hur många barn i Sverige växer egentligen upp i otrygga hemförhållande med föräldrar som har missbruksproblematik? I en rapport av CAN (2019) framkommer det att cirka 20 procent, det vill säga upp till 430 000 barn i Sverige har växt upp med minst en förälder som någon gång under uppväxten haft alkoholproblem. Rapporten visade även att 15 procent (320 000) av alla barn i Sverige har påverkats negativt av att ha växt upp med minst en förälder med alkoholproblem, och 10 procent (215 000) har påverkats mycket negativt av att växa upp i en familj där minst en förälder har alkoholproblem.

Skolverket (2021) nämner att många barn växer upp med en otrygghet i hemmet där det finns extra utmaningar, och att orsaken kan vara vårdnadshavare som brister i förmågan att ge barnet trygghet och omvårdnad, vilket exempelvis kan vara en förälder med missbruks- och beroendeproblematik. Socialstyrelsen (2009) menar att när ett barn växer upp under sådana här förhållanden kan det bidra till att barnet får en ökad risk till andra problem på grund av den stress och oro som barnet lever med i sin hemmiljö. Det kan handla om problem som att barnet utvecklar eget missbruk, psykisk ohälsa samt kognitiva och psykosociala störningar. Att vara barn till föräldrar med missbruksproblem kan även bidra till ett normbrytande beteende hos barnet.

Missbruk är ofta dolt, och därför kan det vara svårt att upptäcka barn som lever i familjer där det förekommer missbruksproblematik (Socialstyrelsen, 2009). Missbruk kan innebära att det blir störningar i familjens relationer och sättet att fungera i vardagen. Föräldrar som har missbruksproblematik kan brista i omsorg, tillsyn och engagemang i barnets behov och aktiviteter. Vidare beskriver Socialstyrelsen (2009) att det kan vara svårt att tidigt upptäcka ett barn som lever i familjer med missbruk och att barns reaktioner kan variera i till exempelvis påtagliga beteende eller kroppsliga symtom till högpresterande och välanpassade. Vissa tecken kan vara trötthet, koncentrationssvårigheter och nedstämdhet. Även aggressivitet, humörsvängningar, magont, trotsighet, hyperaktivitet och ängslighet kan vara tecken på att ett barn eller ungdom växer upp med föräldrar som har missbruksproblematik.

Allt utrednings- och behandlingsarbete med barn ska utgå från barnperspektivet, utifrån att barnen inte har förmåga att själva göra sig hörda (Regeringen, 1996). Barnkonventionens utgångspunkt är att respektera barnets fulla integritet och människovärde, att alla människor oavsett ålder, har lika värde. Grundsynen som barnkonventionen har är att varje barn ska få sina rättigheter respekterade, bli lyssnade på, rätt till utveckling och liv,

principen om barnets bästa och en hållning till barn internationellt. Barnperspektivet handlar också om att respektera barndomens egenvärde, att barn ses som en egen unik individ och inte som bihang till sina föräldrar. Barndomen ska handla om ett liv med eget värde och inte som en förberedelse för vuxenlivet (Regeringen, 1996).

Socialstyrelsen (2009) beskriver hur alla barn behöver kärleksfulla och trygga vuxna som har förmåga att kunna möta barnet och dess behov. I de flesta fall är denna person deras föräldrar, men inte alltid. Enligt Cederlund och Berglund (2017) kan professionella fungera som en trygg punkt för barn som inte finner en trygghet hos sina föräldrar av olika anledningar. Genom att förhålla sig till ett socialpedagogiskt perspektiv kan man bemöta dessa barn genom att arbeta kreativt och prova olika strategier för att kunna skapa en meningsfullhet och begriplighet (Cederlund och Berglund 2017). Vid samtal/behandling av barn som lever i familjer med missbruksproblematik är det av stor vikt att använda en helhetssyn på barnet situation (Socialstyrelsen 2009). Det socialpedagogiska förhållningssättet handlar om att lyfta fram möjligheter och tillsammans med barnet skapa en plan för förändring. För att kunna utvecklas som individ är kommunikation och samspel en viktig faktor, men även att använda sig av ett helhetsperspektiv på individen och samhället (Cederlund och Berglund, 2017).

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka de professionellas erfarenheter i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik.

Frågeställningar:

1. Vilka utmaningar kan de professionella möta i arbetet?
2. Hur inkluderas barnperspektivet i arbetet?
3. Vad erbjuds det för stöd och insatser till barn som har föräldrar med missbruksproblematik?

1.2 Begreppsdefinitioner

Barn/ungdomar: Begreppet innefattar individer mellan 0–18 år.

Barnperspektiv: Begreppet innebär att den vuxna ska med hjälp av kunskap och egna erfarenheter försöka sätta sig in i barnets situation för att hela tiden se vad som är barnets bästa och att på bästa sätt ta vara på barnets möjligheter och rättigheter.

Missbruksproblematik: I studien används begreppet missbruk och missbruksproblematik mycket vilket innebär man använder någon form av substanser, som alkohol och narkotika på ett sådant sätt att det skadar relationer och hälsan. När ett missbruk pågått under en längre period finns det risk för beroende.

Professionella: Ett samlingsord inom studien för socialarbetare och behandlare som arbetar inom området barn till föräldrar med missbruksproblematik.

2. Bakgrund

2.1 Riskfaktorer

Socialstyrelsen (2012) menar att barn som växer upp i en familj där föräldrarna har missbruksproblematik är i riskzon då de ofta befinner sig i en svår och påfrestande situation och det finns ofta en ökad risk till att barnet kommer få olika slags problem i framtiden. Men det är viktigt att inte bara lägga fokus på barnets framtid och de problem som kan uppstå då, utan det är lika viktigt att fokusera på hur barnet har det här och nu, hur deras vardag fungerar och hur deras fysiska och psykiska hälsa är. Vidare nämner Socialstyrelsen (2012) att konsekvenserna för barn till föräldrar med missbruksproblematik är väldigt individuella och kan vara negativa oavsett hur mycket föräldrarna dricker, det är alltså inte mängden alkohol som avgör, utan det är hur det påverkar barnen och föräldraskapet. Även Alexanderson och Näsman (2019) nämner att det är en riskfaktor för barnet om någon i familjen har missbruksproblem, men att det är svårt att förutsäga hur missbruket påverkar barnet då situationen kan vara komplex. Det handlar inte bara om missbruket utan även om de förutsättningar som familjen har.

Vidare nämner Alexanderson och Näsholm (2019) olika faktorer som ökar risken till att barn påverkas negativt av föräldrarnas missbruk men även olika skyddsfaktorer som minskar riskerna. De olika riskfaktorer som nämns är exempelvis om föräldrarna lider av psykisk sjukdom, om båda föräldrarna har missbruksproblematik eller att familjen är ekonomiskt utsatta. Det finns även andra riskfaktorer som kan påverka barnet, såsom vid vilken ålder hos barnet som förälderns missbruk började, hur länge det har pågått, förmågan av andra vuxna att kunna skydda barnet och även hur föräldern påverkats av situationen. Även Socialstyrelsen (2012) radar upp olika slags riskfaktorer till barn i familjer med missbruksproblematik och menar på att om det finns flera riskfaktorer samtidigt, så stärker de varandra. En riskfaktor kan vara att barnet växer upp i en dysfunktionell familj vilket kan ge mer psykosociala svårigheter, en annan riskfaktor kan vara att barn som växer upp med missbrukande föräldrar har sämre lösningsstrategier vilket kan bero på att föräldrarna inte är bra förebilder när det kommer till att lösa problem. Barn till föräldrar med missbruksproblem löper också större risk att bli utsatta för vanvård, fysiska övergrepp och våld i hemmet. Detta kan leda till att barnet får trauma som i sin tur kan leda till psykisk ohälsa och att de får svårare att kunna hantera en svår och jobbig familjevardag. Till sist så nämner Socialstyrelsen (2012) även att en riskfaktor kan vara att barn till föräldrar med missbruksproblematik lätt kan ta för mycket ansvar i vardagen för både föräldrar och andra syskon (destruktiv parentifiering) vilket kan leda till att barnet får psykiska problem.

2.2 Barnperspektivet

Den första januari 2020 blev barnkonventionen lag i Sverige (SOU 2020:63), vilket innebär att domstolar och rättstillämpare ska ta hänsyn till dem rättigheter som barnkonventionen har. Det ska tas hänsyn till barns rättigheter vid bedömningar och avvägningar som gör i beslutsprocesser när det rör ärenden om barn. Detta bidrar till att barnets rättigheter synliggörs och skapar en grund för ett mer barnrättsligt synsätt i den offentliga verksamheten. Barnombudsmannen (2021) menar att barnkonventionen klargör vilka rättigheter som barn har och att i beslut och åtgärder kring barn alltid ska utgå från barnets bästa. Stat, kommun och region ska säkerställa de rättigheter som barnet har enligt barnkonventionen, och även privata verksamheter som utgör tjänster till staten har skyldighet och ansvar att följa barnkonventionen, som exempelvis friskolor. Staten har skyldighet och ansvar att skydda barn och ungdomar mot vanvård, övergrepp och utnyttjande.

Socialstyrelsen (2020) skriver att anta ett barnperspektiv innebär att man som vuxen sätter sig in i och gör sig en bild av barnets situation för att kunna bedöma behovet som barnet har samt för att kunna bedöma vad som är för barnets bästa. Vilken kunskap och förståelse som den vuxna har kan därför ha en stor betydelse för att kunna anta ett barnperspektiv, då både erfarenheter och kunskaper behövs för att kunna se till barnets bästa och få en ökad förståelse.

Vidare skriver Socialstyrelsen (2020) att arbetet med att införa barnkonventionen var ett pågående arbete från år 2017 och att Socialstyrelsen har varit en viktig del i att stärka kunskapen kring barnkonventionen. Socialstyrelsen (2020) har tagit fram handböcker och kunskapsstöd som kan användas av professionella inom vård och omsorgsarbetet för att anta barnkonventionen i sin praktik på sin verksamhet. Information och kunskap kring barnkonventionen har även tilldelats professionella via en webbutbildning inom olika kommuner, regioner och myndigheter. Olika arbetsformer och verktyg har utvecklats för att de professionella inom Socialstyrelsen ska kunna på ett korrekt sätt använda barnrättsperspektivet i det praktiska arbetet. Vidare nämner Socialstyrelsen (2020) att de ser ett behov av ett fortsatt utvecklingsarbete av barnkonventionen, med fokus på att stärka den praktiska tillämpningen och att det behöver hända långsiktigt och kontinuerligt.

2.3 Insatser och stöd

Barn som upplever en otrygghet i hemmet kan bära på mycket inom sig och det är viktigt att dem får stöd (Skolverket, 2021). För att kunna ge ett bra stöd till barn som utsätts för en otrygghet i hemmet så är det viktigt med

samverkan mellan olika verksamheter som är viktiga ur barnets perspektiv. Verksamheter som samverkar med varandra när barn far illa i hemmet kan vara skolan, socialtjänsten, barn och ungdomspsykiatri (BUP), barn och ungdomshabiliteringen och polisen (Skolverket, 2021).

Vidare nämner Skolverket (2021) anmälningsplikten och att vissa verksamheter har skyldighet till att anmäla. Enligt socialtjänstlagen (14 kap. 1 § SoL) så har all personal inom polis, skola, hälso-och sjukvården en skyldighet att anmäla till socialtjänsten om det finns misstankar om ett barn (0–18 år) far illa eller riskerar att fara illa i hemmet. Det kan vara livsavgörande för det drabbade barnet att de som har anmälningsplikt tar det på största allvar och fullföljer den. Socialstyrelsen (2009) nämner även att alla i allmänheten bör anmäla till socialtjänsten om de misstänker att ett barn far illa.

När man lämnar en orosanmälan till socialtjänsten ska den alltid lämnas in skriftligt i den kommun som det misstänkta utsatta barnet är folkbokförd i (Regeringskansliet 2021:1314). När en orosanmälan är inlämnad, är socialtjänsten skyldiga att utföra en akut skyddsbedömning för barnet inom 24 timmar, vilket innebär att socialtjänsten bedömer om missförhållande finns och i så fall hur pass allvarlig dom är. I ärende där barnet utsatt för våld påbörjas en utredning direkt, annars gör socialtjänsten en förhandsbedömning som max får ta 14 dagar. Om socialtjänsten misstänker att det finns en risk för missförhållande efter förhandsbedömningen är klar påbörjas en utredning, som innefattar intervjuer med närstående, familjemedlemmar, skolpersonal och andra som kan bidra till att ge en bild av det utsatta barnets situation. Den som gjort anmälan kan inte få tillgång till detaljer i ärendet men kan få ta del av information kring om det har upprättats en utredning eller inte (Regeringskansliet 2021:1314).

När socialnämnden har fått in en anmälan kring ett barn som far illa och påbörjar en utredning så göra ofta denna enligt handläggnings och dokumentationssystemet BBIC (Barns Behov i Centrum), enligt Socialstyrelsen (2009). Vidare hävdar Socialstyrelsen (2009) att när socialtjänsten gör utredningar kring barn och ungdomar som far illa i hemmet så bedömer de om barnet behöver stöd och skydd och i vilken typ av insats det ska ges, och även när det blir en bedömning om att föräldrarna behöver insatser för att stärka föräldraförmågan är det viktigt att uppmärksamma barnets egna behov. I utredningen fokuserar man på barnets behov i relation till föräldrarnas förmåga att tillgodose barnets behov och till samtliga faktorer som påverkar familjen och miljön och i utredningen av föräldrarnas förmåga ingår exempelvis relationen mellan barn och föräldrar och hur föräldrarnas egna problem påverkar föräldraförmågan. Följande nämner Socialstyrelsen (2009) sex punkter som är särskilt viktiga för att

tillgodose barn och ungas behov:

- Grundläggande omsorg
- Känslomässig tillgänglighet
- Säkerhet
- Stimulans
- Stabilitet
- Vägledning och gränssättning

Socialstyrelsen (2009) nämner också att det görs en helhetsbedömning av barnets behov, föräldrarnas och nätverkets möjligheter att tillgodose barnets behov, som ligger till grund för en bedömning av de val av insatser som på bästa sätt kan hjälpa och stödja barnet och familjen och även skydd om barnet är i behov av det.

2.3 Tidigare forskning

För att studien ska vara relevant har tidigare forskning kring ämnet valts ut från olika elektroniska databaser: SwePub, Social Service Abstract och Onesearch. För att finna relevanta artiklar begränsades sökningarna till årtal mellan 2011–2022 samt en avgränsning till peer-reviewed, som innefattar att alla artiklar är vetenskapligt granskade. Sökord som användes för de använda relevanta artiklarna är, *social worker, children, family, substance abuse, social support, Children's Convention*.

2.3.1 De professionellas erfarenheter av utmaningar i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik

Arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik kan innehålla en del utmaningar, Wiig m.fl. (2018) nämner i deras studie att en utmaning som de professionella upplever i arbetet är att veta hur de ska prioritera mellan uppgifterna och behandlingsmålen som sätts upp. En del av de professionella ansåg att utmaningarna i arbetet var själva vardagen, andra ansåg att utmaningarna är patienternas behov medan andra ansåg att samarbetet mellan de professionella och ett behov av personalresurser var en utmaning. Många av de professionella menar också att det fanns svårigheter när det gällde vem som skulle prioriteras, föräldern eller barnet. Att arbeta som professionell med barn till föräldrar som har missbruksproblematik kan ha en del utmaningar och svårigheter. Näsman (2019) betonar en utmaning i arbetet, nämligen att barnet ofta vill skydda sina föräldrar från negativa konsekvenser. Detta gör barnet av ren empati, men kan göra att barnet inte vill öppna upp sig och berätta om situationen hemma för andra utomstående. Därför kan det vara svårt att upptäcka hur allvarlig situationen som barnet befinner sig i verkligen är.

Khoo m.fl. (2020) beskriver tre områden som de professionella upplever som utmaningar i arbetet nämligen komplexa behov, organisatorisk komplexitet och relationskomplexitet. Alla dessa tre områden är sammanlänkande och bidrar till utmaningen som finns inom det professionella arbetet. En stor del av arbetet handlar om komplexa behov, där patienten i fråga kanske har ett funktionshinder som kräver långsiktiga insatser men även har behov av att få stöd i sociala och psykosociala behov. Det finns en problematik i att prioritera vilka behov och vems behov som ska tillgodoses först. Relationskomplexitet handlar både om mellanmännsliga relationer och de aspekter som är unika för den specifika relationen, utifrån att det ger en betydande faktor för den professionella. Utmaningen blir att finna lösningar och sätt att arbeta med de familjer som har behov som inte faller in i "de normala" kring beteenden och familjesammansättning (Khoo m.fl. 2020). Personalen på socialtjänsten kunde känna en hjälplöshet och förvirring i att kunna hjälpa familjerna då socialtjänsten är en individualiserad insats, som inte har stort fokus på familjen som en helhet. Den slutliga utmaningen, organisatorisk komplexitet innefattar de professionellas känsla av brister i kommunikation och organisation. Bristen på att ha delade perspektiv och olika begreppsdefinitioner skapar en förvirring och göra arbetet svårt (Khoo m.fl. 2020).

Ett barn som växer upp med föräldrar som har missbruksproblem befinner sig i en svår psykosocial situation, Selbekk m.fl. (2019) beskriver hur barnen inte vågar berätta om sin situation hemma på grund av rädsla. Även om vänner befinner sig i liknande situationer och har liknande erfarenheter kan det vara svårt för barnet att berätta på grund av en rädsla för hur de ska reagera. Enligt Selbekk m.fl. (2019) är både skolan och socialarbetare ofta bristande i stödet till barnet, då socialarbetare oftast lägger mer fokus på föräldrarna och missbruket än på de utsatta barnen. Vilket även Näsman (2019) redovisar i sin studie, att forskningen har visat att barn som har endast en förälder som missbrukar inte får tillräckligt med stöd eller skydd från socialarbetare. Då sällan släktingar eller andra personer i barnets sociala nätverk ingriper för att skapa förändring för barnet, utan det är de professionella behövs. De professionella behövs för att skapa ett förtroende för barnet, de professionella behöver sitta på egenskaper ärlighet, vara genuina och uppriktiga för att skapa en trygghet för de utsatta barnen.

2.3.2 Inkludering av barnperspektivet

Barnperspektivet ska alltid gå före föräldraperspektivet vid handläggning av vårdnads mål, för att på bästa möjliga sätt anlägga ett barnperspektiv och på så vis kunna uppnå det bästa för barnet och att inkludera barnet i samtal för att kunna dela sina tankar (Rejmer och Bergmann, 2020). Rejmer och Bergmanns (2020) studie visar att dokumentation av bedömning kring barnets bästa och barnets vilja haft en mindre betydelse i socialtjänsten

handläggning. Det handlar exempelvis om att när ett barn ingår i en syskonskara sker sällan en individuell bedömning av socialtjänsten, utan en kollektiv bedömning som utgår från syskonens bästa.

Genom att socialtjänstens handläggare använder sig av olika barnvänliga hjälpmedel, underlättar det för barnet att öppna upp sig mer och kunna delta i samtal (Rejmer och Bergmann 2020). Olika hjälpmedel kan exempelvis vara nallekort vars syfte är att användningen av korten fokuserar på barnets känslor, vilket ska göra det lättare för barnet att uttrycka känslorna kring vissa situationer.

2.3.2 Stöd och insatser för barn till föräldrar med missbruksproblematik

Familjeterapi nämns som en möjlighet att stärka kommunikationen mellan familjen samtidigt som den ger struktur, gränser och övervakning för föräldern med missbruksproblematik (Ozietta 2011). I professionell behandling kan ett familjeterapi-perspektiv användas, Wiig m.fl. (2018) beskriver hur de professionella hade två olika tolkningar på hur perspektivet skulle användas praktiskt. Den ena tolkningen handlade om att i första hand behandla föräldern med sin problematik för att kunna agera fungerade för barnet. Den andra har fokus på interaktionen mellan förälder och barn, där fokus ligger på att skapa en trygg miljö för barnet och att föräldern ska vara stöttande i detta. I studien beskrivs det hur de professionella som arbetade med behandling menade att det fanns en motivationsfaktor hos en förälder som har barn vilket kunde underlätta behandlingsprocessen. För att hjälpa föräldrarna lär de professionella föräldrarna att reflektera över sina egna känslor, sin relation och interaktion med barnet samt hur barnet sinnet påverkas.

Det är viktigt med struktur och fasta rutiner, vilket de professionella i studien av Wiig m.fl. (2018) menade var de viktigaste behandlingsmålen för att skapa förändring. Genom att skapa dagliga rutiner, stärka struktur och skapa hushålls kompetens ville de professionella stötta föräldraskap färdigheter, öka reflektionen och stärka relationen mellan föräldern och barnet. En viktig del av arbete med föräldrarna och barnen i behandling är att skapa en tydlig allians, detta stärker behandlingsresultatet och skapar mer hållbara resultat efter avslutad behandling. Familjeinsatser så som program för tidig anknytning och olika former av familjesamtal/familjebehandling, var något som redovisades som en hjälpsam faktor för föräldrar med missbruksproblematik i Pihkala och Sandlund (2015) studie. Exempel på familjeinsatser som kan användas hos familjer med missbruksproblematik. FOTC är ett exempel som inkluderar hela familjen, som inkluderar en mängd olika stöttande insatser så som boende eller arbetsträning, i denna metod

inkluderas även barnet genom att få stöttning i sin psykiska hälsa (Ozietta 2011).

3 Teoretisk utgångspunkt

Som studiens teoretiska utgångspunkt har vi valt att använda oss av systemteorin. Systemteorin handlar om att man ska hitta lösningar på problem och uppnå en förändring, och att förstå helheter, relationer, mönster och olika sammanhang. Öquist (2018) beskriver att systemteorin är ett attraktivt alternativ inom utrednings- och behandlingsarbetet. Att tänka på ett systematiskt sätt innebär att man ser att världen hänger ihop i olika delar och målet är att inte bryta ner systemet utan i stället lägga fokus på mer variation och valmöjligheter när det kommer till hur problemet definieras för att man ska kunna skapa förändring som kan leda både klienten och organisationer framåt/mot förändring.

3.1 Systemteori

För att kunna få en djupare förståelse för hur de professionellas arbete med barn till föräldrar med missbruksproblematik har vi valt att använda oss av systemteorin. Payne (2015) beskriver att den utvecklingsekologiska systemteorin innebär att förstå individen från olika system, och att det finns överordnade och subsystem. Ett överordnade system kan exempelvis vara samhället, medan ett subsystem är ett mindre system och kan vara individens vänner, familj osv. I vår studie är exempel på subsystem barnet till föräldrar med missbruksproblematik och yrkesprofessionella. De olika systemen påverkar varandra på olika sätt, både indirekt och direkt och det är viktigt att inom systemteorin göra en helhetsbedömning för att hitta olika faktorer som inte fungerar och skapa en medvetenhet kring det för att individen ska uppnå det bästa möjliga. Samverkan mellan de olika systemen är en viktig faktor för att hjälpa individen (Payne, 2015).

Bronfenbrenner (1976) beskriver att det utvecklingsekologiska systemteoretiska perspektivet handlar om förändringen och utvecklingen av olika system och hur de påverkar varandra. Det som kännetecknar olika system beror på den enskildes interaktion med sin närmiljö, som exempelvis arbetsplatsen, familjen eller en vänskapskrets. Bronfenbrenner (1976) fortsätter att beskriva det systemteoretiska perspektivet med hjälp av fyra stycken olika delar, mikroperspektivet, mesoperspektivet, exoperspektivet och makroperspektivet. Mikroperspektivet innebär hur individens närmiljöer och hur interaktionen mellan dem fungerar, som kompisar, familjen, skolan och även socialsekreterare. Ur ett mikroperspektiv så kan man se de utifrån att den yrkesprofessionella kan bestämma om individen eller personer i närhet är i behov av insatser och stöd, och vilken typ av hjälp de kan behöva för att tillgodose deras hälsa. Det är viktigt att individen har bra kontakt och tillit till den myndighet eller

person som hen har kontakt med. Mesoperspektivet innebär hur individens närmiljö integrerar med varandra och kan exempelvis vara hur skolan interagerar med socialsekreteraren, och kan påverka barnet positivt eller negativt beroende på hur integrationen fungerar mellan de olika systemen. Ur ett mesoperspektiv behövs det kommunikation och samverkan mellan olika system. Exoperspektivet innebär att interaktionen mellan miljöer som indirekt kan påverka individen, och som personen själv inte kan göra något åt eller påverka. Ett exempel kan vara att en förälder får sparken från sitt jobb, vilket kommer att påverka barnen och hela familjen. Till sist så beskriver Bronfenbrenner (1976) makroperspektivet, som innefattar samhället, de olika organisationer och verksamheter som finns, myndigheter och de normer och värderingar som finns i samhället. Ur ett makroperspektiv kopplat till vår studie så har den yrkesprofessionella mycket lagstiftningar och förordningar som dem behöver förhålla sig till, och även få kännedom kring om individen har aktuella insatser inom andra verksamheter. Det kan finnas ett stort behov av samverkan mellan olika system för att kunna avgöra vilka typer av stöd och insatser som passar bäst för barnet, men även vad för behandling/insatser som passar föräldern.

4. Metod

Här presenteras de vetenskapliga förhållningssätt och metodologiska utgångspunkt som använts i studien. Studiens planering och genomförande presenteras i underrubriker: urval och urvalsförfarande, intervju som datainsamling, analysmetod, kvalitetskriterier och forskningsetiska övervägande.

4.1 Metodologiska utgångspunkter

4.1.1 Hermeneutiken

För att kunna få en djupare förståelse för människors tankar, känslor och handlingar kan hermeneutiken vara behjälplig (Thurén, 2019). Hermeneutiken grundas genom empati och tolkning där intervjuaren har en stor del i insamling av empiri och förståelse försöka sätta sig in i den andres berättelse och upplevelse (Thurén, 2019). Både studiens syfte och frågeställningar återspeglar hermeneutiken; Syftet med studien är att undersöka de professionellas erfarenheter i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik. Vilka utmaningar kan de professionella möta i arbetet? Hur inkluderas barnperspektivet i arbetet? Vad erbjuds det för stöd och insatser till barn som har föräldrar med missbruksproblematik?

4.1.2 Kvalitativ metod

Studien utgår från en kvalitativ forskningsmetod utifrån att den studerar en

mindre grupp människor, den kvalitativa metoden innefattar att forskaren ska ha en detaljrik information av data för att kunna genomföra analys (Denscombe 2018). Den kvalitativa forskningen är tolkningsinriktad, vilket innebär att forskningen grundas på förståelse av den sociala verkligheten som deltagarna upplever och hur de tolkar denna verklighet. Kvalitativ forskning har också en ontologisk ståndpunkt som innefattar att det är samspelet mellan individer som skapar sociala egenskaper och inte händelser som finns kring oss (Bryman, 2018).

4.2 Planering och genomförande

4.2.1 Urval och urvalsförfarande

En fastställd strategi av målstyrt urval användes för att finna deltagare till studien. Urvalspersonerna var mer eller mindre bestämda innan studiens start och har fokuserats efter forskningsfrågorna (Bryman 2018). Deltagarna i studien är fem professionella som arbetar med barn i familjer med missbruk på socialtjänsten, stödboende och inom familjebehandling.

För att finna deltagare till studien kontaktades nio kommuner i Sverige via telefon och mejl, med syfte att finna personer som arbetade aktivt med barn eller familj. Sammanlagt deltog fem verksamma professionella i studien från tre kommuner. Tre av deltagarna kontaktades först via mejl, där vi berättade vilka vi var, varför vi tagit kontakt, studiens syfte samt ställde frågan om deltagande. Vi skickade även med missivbrevet (se bilaga A) i de tre första mailen. De resterande två deltagarna togs första kontakten via telefon, där vi berättade vilka vi var, varför vi kontaktar dem samt studiens syfte. Efter att deltagarna meddelat att de ville delta bestämde vi via mail tid och plats för intervjuerna. Intervjupersonerna fick själva välja om de ville ta intervjun via telefon eller zoom.

4.2.2 Intervju som datainsamlingsmetod

Semistrukturerade intervjuer valdes som metod för att samla in data, utifrån att metoden är flexibel och ger deltagarna större möjligheter att utforma mer djupa svar och ger chans för författarna att ställa följdfrågor. Metoden ger deltagarna möjlighet att uttrycka åsikter, känslor, uppfattningar och erfarenheter (Denscombe 2018). En intervjuguide formades utifrån syfte och frågeställningar för att säkerställa att relevant information till studien samlades in under intervjutillfällena.

Varje intervju varade i ungefär 30 minuter och i början av varje intervju informerade vi deltagarna om deras möjlighet att avbryta sin medverkan innan intervjun avslutas samt kring de etiska principerna. Därefter frågade vi om tillåtelse att spela in samtalet och när vi fått klartecken så startades röstinspelningen. Två av intervjuerna skedde via telefon och fyra via zoom. Intervjuguiden användes som underlag för att ha struktur i intervjuerna och

deltagarna fick varierande följdfrågor, och alla intervjuer avslutade med frågan om det fanns något som deltagaren ville tillägga. Avslutningsvis frågades deltagarna om det var okej att använda materialet samt om det var något de inte ville skulle användas i studien. I presentationen av materialet fick alla intervjupersonerna fiktiva namn oavsett könsidentitet, utifrån att det inte är relevant med könsidentiteter för studien.

4.2.3 Analysmetod

Röstinspelningarna från intervjuerna transkriberades och lästes sedan igenom flertalet gånger för att kunna skapa en tydlig bild av empirin. För att kunna analysera empirin valdes tematisk analys som analysmetod. Tematisk analys handlar om att finna koder till olika teman som kan sammanfatta informanternas svar i intervjun (Denscombe 2018). Genom en noggrann genomgång av transkriberingarna fann vi skillnader och likhet i empiri samt olika teman. Sammanlagt togs det fram sex gemensamma teman som redovisas i studiens resultatdel: Utmaningar i det professionella arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik, Upptäckandet av barn till föräldrar med missbruksproblematik, Inkludering av barnperspektivet i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik, Barns påverkan av föräldrars missbruk, Insatser och stöd och Samverkan mellan verksamheter.

4.2.4 Kvalitetskriterier

Inom kvalitativ forskning behöver forskaren bevisa att det insamlade materialet är exakt, genom begreppet trovärdighet (Denscombe 2018). I denna studie bildas trovärdigheten av empiri från intervjuerna, utifrån att transkriberingarna av intervjuerna är skrivna efter deltagarnas exakta ord. Genom samtycke till inspelning samt att det insamlade empiri gått igenom flertalet gånger för att säkerställa att det återges så som deltagarna berättat. Intervjuerna ger inte en hel bild utan speglar en del av en helhet (Denscombe 2018), vilket innebär att resultatet som presenteras i denna studie endast är deltagarnas erfarenheter och synpunkter.

För att öka pålitligheten i studien presenteras forskningsprocessen i metod delen, där alla tillvägagångssätt är lätta att följa (Bryman 2018). Den tydliga redogörelsen av studien resultat och tillvägagångssätt samt hur analysen och slutsatser av empiri av material bidrar till en ökad pålitlighet för studien. Överförbarheten i studien är svag då det empiriska materialet är begränsat vilket innebär att inga generaliseringar för studien kan göras. Om studien hade haft ett större urval med flera intervjupersoner från flera olika orter skulle en generalisering kunna tillämpas.

4.2.5 Forskningsetiska överväganden

Vetenskapsrådets (2017) fyra forskningsetiska principer har följts under studies process. *Informationskravet* uppfylldes genom att deltagarna fick information om vilka vi var, vilket program vi studerar samt studiens syfte.

Deltagarna fick information om att intervjuerna spelades in och hur empirin skulle användas samt kring deras rätt att avbryta sitt deltagande fram till intervjuens slut. *Samtyckeskravet* uppfylldes genom att deltagarna fick avbryta sin medverkan oavsett anledning, information kring detta framgick i missivbrevet samt innan och efter intervjuerna avslutades.

Konfidentialitetskravet uppfylldes genom att deltagarna fått fiktiva namn oavsett könsidentitet, samt inga namn på orter eller verksamheter nämns i studien. *Nyttjandekravet* uppfylldes genom att insamlad empiri endast användes till studien och inom ett angivet tidsspann.

5. Resultat

I denna del redovisas intervjupersonernas erfarenheter och upplevelser kring hur det är att arbeta med barn till föräldrar med missbruksproblematik, vad det finns för utmaningar, hur barnperspektivet används i deras arbete och vad det finns för olika insatser och stöd till dessa barn. Resultatet baseras på fem intervjuer med professionella som är verksamma inom stödboende för ungdomar, familje-och barnenheten på socialtjänsten och även inom familjebehandling i Sverige. Nedan redovisas intervjupersonernas bakgrund för att ge en överblick av deras utbildning och erfarenhet inom deras arbete med barn till föräldrar som har missbruksproblematik. Intervjupersonerna kommer att ha fiktiva namn för att deras identitet ska vara anonym och skyddad. För att ytterligare stärka anonymiteten så har vi valt att namnge intervjupersonerna med vanliga kvinnliga namn oavsett könsidentitet.

5.1 Intervjupersonernas bakgrund

Namn	Utbildning	Verksamhet
Jonna	Socionom	Socialtjänsten
Lisa	Socionom	Familjebehandling
Emilia	Socionom	Socialtjänsten
Maria	Socionom	Familjebehandling
Stina	Socialpedagog	Stödboende ungdomar

5.2 Utmaningar i det professionella arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik

Informanterna som deltog i studien var alla överens om att arbetet med barn

till föräldrar med missbruksproblematik är ett meningsfullt arbete, där förändringsprocessen är den centrala delen för glädjen i arbetet. Dock nämner informanterna att det finns en hel del utmaningar i deras arbeten. En stor utmaning i arbetet med barn till föräldrar som har missbruksproblematik, som både Jonna, Lisa och Emilia berättade om var bristande motivation hos familjerna och att det finns en rad olika problem utöver missbruksproblematiken som behöver respekteras och arbeta kring. Jonna nämner att en av de största utmaningarna i arbetet är de personer som är anti myndigheter, och inte ser varför dem behöver hjälp och behöver utredas. Lisa nämner att det kan vara en utmaning att det kan pågå flera olika problem samtidigt i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik och beskriver det så här:

Jobbar man på uppdrag av socialtjänsten så får man ju handskas med allt ifrån att man kanske har ett pågående ärende hos migrationsverket, samtidigt som man då kanske har ett missbruk bekymmer, samtidigt som man har problem med sin partner, samtidigt som man inte funkar som förälder, och så ska man se både föräldrarna och barnen i detta, och barnen kanske har egen problematik (Lisa).

Maria berättade att tålmod är en stor utmaning i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik, då förändringsarbetet tar mycket tid och kräver mycket tålmod. Det är tålmodskrävande att saker tar sin tid och att olika individer förändras olika snabbt. Det krävs även tålmod när det kommer till förändringsarbetet eftersom det tar tid och att det är viktigt att lägga märke till de små förändringarna och uppmuntra barnen med dessa förändringar. Även Emilia nämner att arbetet har en hel del utmaningar och att tålmodet är en av de största utmaningarna då man måste ha en stor förståelse för att barnen behöver tid för att kunna öppna upp sig om sina tidigare upplevelser. Det finns också ibland ett motstånd från barnet att exempelvis komma på samtal, och då gäller det att ha mycket tålmod och arbeta med barnets motivation att komma till samtalen.

Det är bättre att ta många små steg i rätt riktning än att bara ett stort steg framåt för att sedan snubbla bakåt igen. (Maria)

Emilia nämner också att det kan vara en utmaning när personer inte ser att de behöver hjälp, men också att bygga relationer kan vara en utmaning, med både barn och föräldrar, eftersom det kräver mycket samtal och motivation från dem att vilja träffas.

5.2.1 Upptäckandet av barn till föräldrar med missbruksproblematik
Jonna och Emilia från socialtjänsten förklarar att det vanligaste sättet som dem får kontakt/upptäcker ett barn som har föräldrar med missbruksproblematik är via orosanmälningar. Dessa orosanmälningar

kommer vanligtvis från skola, polis, BVC, förskola, BUP, sjukvården, anhöriga och andra verksamheter som kommer i kontakt med barn. En informant som arbetar inom socialtjänsten nämner att få in orosanmälningar från anhöriga kan vara lite av en utmaning och att det kan vara svårare att arbeta med närstående.

Anhöriga finns också, många vill vara anonyma när dom ringer och man kan inte riktigt dubbelkolla uppgifterna, och sen så är kan det vara så att om det är en farmor som ringer och gör en orosanmälan så står ju de oftast det på sin sons sida så att då blir det partiska och då är det också svårt och liksom validera uppgifterna som kommer in (Jonna).

Emilia som arbetar på barn och familjeenheten inom socialtjänsten berättar att de vill försöka öka antalet ansökningar in till socialtjänsten via föräldrar och familj som söker hjälp för det utsatta barnet och att de vill normalisera att vem som helst kan söka hjälp hos socialtjänsten för att få stöd, och inte mestadels bara få in ansökningar via orosanmälningar.

Lisa som arbetar med familjebehandling berättar hur de arbetar på uppdrag från socialtjänsten, då verksamheten fungerar som en insats/behandlingsform. Lisa beskriver sitt arbete på uppdrag när det gäller barn till föräldrar som har missbruksproblematik inom socialtjänsten så här:

Vi får uppdrag av socialtjänsten vilket kan vara att vi ska arbeta med relationen utifrån de bekymmer som finns i familjen, att arbeta med föräldraförmågan, att arbeta med barnen i barnsamtal eller med familjesamtal. Det är lite olika på vilken typ av uppdrag vi har eftersom det beror på barnets ålder och mognad. (Lisa)

Även Stina som arbetar på ett stödboende för ungdomar beskriver att dem får kontakt med ungdomen som har föräldrar med missbruksproblem genom att personal på verksamheten blir kallade till en insatsplanering där de tillsammans med en handläggare från barn och familjeenheten går igenom den utredning handläggaren om vad barnet är i behov av för stöd och hjälp på grund av missbruk hos föräldrarna. Verksamhetens uppdrag blir då att försöka hjälpa med skolan om det är problem där, eller erbjuda föräldrarna samtalskontakt med familjestöd, motivera och ge stöd till ungdomen för att klara av vardagen.

5.4 Inkludering av barnperspektivet i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik

Av resultatet så framkom det att informanterna tycker det är viktigt att arbeta med barnperspektivet eftersom det är viktigt att förstå och kunna sätta sig in i barnets situation när man arbetar med barn som har föräldrar med missbruksproblematik. En av informanterna, Maria beskriver att alla barn har

rättigheter som ska respekteras och värderas. När barnkonventionen blev lag i Sverige så gick deras verksamhet på en utbildning kring det, dock påstår hon att det inte förändrade arbetet på deras verksamhet speciellt mycket eftersom dem alltid arbetat utifrån barnets bästa och satt barnets behov i första hand. Även Stina och Emilia berättar att deras verksamheter gick på en utbildning när lagen kom 2020 och hävdar att de hela tiden använder barnkonventionen i arbetet eftersom de alltid ska ta hänsyn till barnens rättigheter.

Barnperspektivet är något som är jätteviktigt i arbetet med barn för att man ska kunna sätta sig in i barnets situation och bedöma barnets behov och barnets bästa. Jag tycker det är en självklarhet att respektera barnet och att lyssna på vad barnet har att säga om situationen den lever i. Allt arbete är väldigt individanpassat och man behöver lyssna på barnen för att en insats som funkar för ett barn, kanske inte alls funkar för ett annat barn. (Emilia)

En annan av informanterna, Lisa berättade att det inte skett några stora förändringar i verksamheten sen barnkonventionen blev lag i Sverige, utifrån att verksamheten alltid arbetat utifrån barnets bästa och utifrån barnets rättigheter. Den förändring som skett på verksamheten efter lagstiftningen är en större noggrannhet gällande genomförandeplaner, och Lisa nämner att det är viktigt att barnen blir informerade och delaktiga med deras åsikter när en genomförandeplan skrivs.

Men att man tänker på att den i någon form ska liksom återges till barnen och kommuniceras till barnen, och det är ju också det här jag sa, att dem ska förstå varför dem är där och att dem får möjlighet att säga vad dem tycker om det och så (Lisa).

Jonna från socialtjänsten förklarade att dem har arbetat länge utifrån BBIC-som står för "barnets behov i centrum". Detta innebär att de utgår från barnets olika områden, föräldrarnas förmågor på olika områden som familj och miljö och vilken sorts socialt nätverk som finns runt omkring barnet. Detta är något som Jonna berättar att de arbetat med länge, men att sen barnkonventionen blev lag år 2020 så har de blivit noggrannare att göra en barnkonsekvensanalys, som innebär att de fokuserar mer på barnets bästa och deras rätt att få uttrycka sina känslor och tankar. Barnkonsekvensanalysen hjälper även till att stärka barnets rätt genom att man behöver ta hänsyn till barnet i olika situationer, till exempel i ekonomiskt bistånd där man inte kan neka bistånd för föräldrarna utan behöver se till barnets bästa.

5.4.1 Barns påverkan av föräldrars missbruk

Informanterna är eniga om att många barn till föräldrar med missbruksproblematik lider av psykisk ohälsa, såsom ångest och depression och har kontakt med psykiatri. Barnen kan ofta ha skuldskänslor och Maria

berättar att många barn och ungdomar lägger mycket skuld på sig själva genom sin uppväxt, och kan bli väldigt stängda som individer. Lisa, som i sitt arbete träffar yngre barn menar att dem inte utvecklat ett beroende eller provat på droger, men menar att i arbetet med tonåringar är risken för eget beroende större när föräldrarna själva har missbruksproblematik.

Man vet ju att det finns en förhöjd risk om man har vuxit upp i en familj med missbruk (Lisa).

Jonna som arbetar inom socialtjänsten, menar på att det är det är svårt att veta hur föräldrarnas missbruk kommer att påverka barnens tendens att själva börja med alkohol eller droger, och att det kan vara väldigt skiftande av vart barnet själv kommer hamna. Det finns mycket olika faktorer som påverkar, såsom miljön barnet lever i och det kan även vara ärftligt, som exempelvis att föräldrarna ha olika slags diagnoser och svårigheter som barnet kan arva. Det kan också handla om vad föräldrarna för över för information, åsikter och värderingar till sina barn som kan påverka vilken väg de själva väljer.

Det handlar också mycket om vad är det man för över till sina barn, vilken syn man själv som förälder har på polis, socialtjänst, droger, alkohol, jag tänker att det smittas av väldigt mycket beroende på vad föräldrarna säger och tycker till barnet, ibland kan man höra på barnet att det inte var hens egen åsikt, utan det var föräldrarnas ord (Jonna).

Både Stina och Maria berättar att det är väldigt olika hur barn reagerar på att leva i en utsatt familjesituation, en del ungdomar utvecklar själva ett beroende medan en del blir väldigt anti -beroende och aldrig vill hamna i samma sits som sina föräldrar. Stina berättar att vissa barn och ungdomar som kommer från trasiga familjer där det är mycket missbruk, antingen själva löper större risk att hamna i missbruks själv, eller tar avstånd från det helt. Hon berättar även att när barnet/ungdomen som kommer från ett sådant hemförhållande kommer ut i eget eller annat boende, kan de börja reflektera över vad de varit med om och kan börja må ganska dåligt psykiskt.

5.3 Insatser och stöd

Det framkom från informanterna att det är socialtjänsten som gör en utredning när de får in orosanmälningar eller ansökningar om stöd och hjälp till ett barn som har föräldrar med missbruksproblematik. De gör utredningen utifrån barnets behov och utifrån föräldrarnas förmåga, vad för svårigheter som finns och vad som kan förändras. Både Jonna och Emilia inom socialtjänsten berättade att det finns olika slags serviceinsatser som kan vara att få samtal från familjestöd, barngrupper eller föräldragrupper där man pratar om föräldraskapet och barnets behov. Jonna nämner även några andra insatser som kan förekomma när ett barn har föräldrar med missbruksproblem, såsom

barna-hus, krissamtal, placeringar, kontaktpersoner, kontaktfamiljer, jourplaceringar och även HVB-hem.

Man gör en bedömning på vad för insats som passar barnet efter behov, det kan vara att exempelvis skriva ett uppdrag till familjestöd med vilka olika slagsmål som ska uppnås med insatsen, hur ofta man ska ha samtal, hur ofta det ska följas upp osv (Emilia).

Maria, Stina och Lisa som inte arbetar inom socialtjänsten eller med utredning förklarade att de får uppdrag om insatser från socialtjänsten och samverkar mycket med socialförvaltningen och utöver samverkan med socialtjänsten så nämner informanterna att de även har mycket samverkan med skola, anhöriga, psykiatri, BUP och andra relevanta nätverk.

Min personliga åsikt är att jobba med hela nätverket kring barnet för att bygga upp en trygg balans i vardagen för barnet, så att stöttning finns kring dom för det är trots allt det som är viktigast för att barnet ska kunna fungera (Maria).

Stina som är verksam på ett stödboende för ungdomar berättar att de arbetar med insatser till ungdomar med föräldrar med missbruksproblematik, som de fått i uppdrag av socialtjänsten. Verksamheten arbetar mycket med att vägleda och motivera ungdomen att klara av vardagen. Det kan handla om att vägleda för att klara av att ha ett eget boende, ekonomi, sysselsättning, skola, myndighetskontakter och andra nätverk.

En vanlig arbetsdag kan se väldigt olika ut, jag kanske har ett möte inne på stan, kanske hembesök där jag åker hem och har samtal där. Jag kanske bestämmer tillsammans med ungdomen att vi ska ta en fika eller en promenad, hela tiden med tanke att dom är inne i någon förändring med olika mål som vi gör en genomförandeplan på. Ja det är ganska olika, mycket individuellt, vi jobbar ju efter behov, vad just denna ungdom behöver ha (Stina).

Lisa som arbetar med barn till föräldrar med missbruksproblematik via familjebehandling, berättar att deras verksamhet är en insats som beslutas av socialtjänsten. Hon nämner att hon genom åren samlat på sig utbildning, material och kunskap att använda i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik, och påstår att eftersom hon har arbetat inom yrket länge så vet hon vart hon ska hjälpa till att förmedla kontakt och hänvisa klienten när hon ser att det behövs mer insatser än den insats som hon själv arbetar med.

Jag är förtjust i att arbeta med material eftersom jag tycker det både är roligt och bra, och jag har arbetat med det i både barngrupp och individuellt, det är viktigt att dem får hjälp att dels sätta ord på saker som händer i familjen och få hjälp att formulera vad som faktiskt inte

stämmer och att dem får möjlighet att själva uttrycka vad de känner och tänker kring det (Lisa).

Lisa påtalade vikten av att involvera familjen i arbetet med barnet som har föräldrar med missbruksproblematik, men att detta ofta kan vara en svårighet då många av familjerna är ensamma och inte har många nära sig. Hon berättar också att vissa familjer inte vill involvera släkten i de bekymmer som dem har, men att det också finns familjer där dem tar hjälp av varandra.

5.3.1 Samverkan mellan verksamheter

Informanterna berättar att de har mycket samverkan med andra verksamheter som finns runt barnet som lever med föräldrar med missbruksproblematik. De vanligaste verksamheterna att samverka med är bland annat psykiatri, BUP, skola, förskola, barnhabiliteringen och BVC. Jonna berättar att det kan gå i perioder hur mycket man samverkar med andra verksamheter. Lisa berättar att skola och förskola är de vanligaste aktörerna som deras verksamhet samverkar med, de kommer ofta i kontakt när det är något som inte fungerar eller det finns hög frånvaro, men hon beskriver också fler aktörer som viktiga att samverka med i arbetet.

Så då brukar man ju ha kontakt med någon på skolan eller förskolan, och ibland har man rätt så regelbundna möten där man träffas tillsammans med familjen, och i andra familjer kanske man bara stämmer av lite då och då med någon. BUP och barnhabiliteringen är också vanliga aktörer som man har kontakt med (Lisa).

Lisa, Jonna och Emilia ansåg att samverkan mellan vissa verksamheter inte fungerade perfekt, och där det finns utrymme för förbättringar. Inom dessa verksamheter handlade det om att väntetiden och långa köer hindrar barnen till föräldrar med missbruksproblematik till att få rätt behandling tillräckligt fort.

Men det man känner ibland är väl att saker stannar upp för att det är långa köer på BUP tex, om barn är i behov av traumabehandling eller utredas för neuropsykiatriska bekymmer och så (Lisa).

Jonna som arbetar inom socialtjänsten uttrycker att hon önskar att samverkan hade fungerat bättre än vad den i nuläget gör och beskriver det så här:

Man kan önska att samverkan funkar mycket bättre än vad den gör, vi har ju inga insatser att sätta in liksom för barn med lite svårare psykiatrisk diagnos till exempel, men vi har inte heller något mandat att säga till BUP att nu får ni ta det här. För gör BUP en bedömning som säger att dom kan bo hemma hos föräldrarna men då landar det hos oss och sen har vi liksom inga insatser och sätta in och det är lite tråkigt för det är barnen som hamnar i kläm (Jonna).

5.6 Sammanfattning av resultat

Sammantaget kan vi konstatera att informanterna i studien var enade kring att arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik är ett meningsfullt arbete. Informanterna hade delade meningar om vilka som var de stora utmaningarna med arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik, vissa ansåg att samverkan med många myndigheter var en utmaning, andra om att ha tålamod och att bygga relationer. Informanterna var eniga om att det fanns en påverkan på barnen som har föräldrar med missbruksproblematik, och bland annat menade informanterna att det påverkade barnens syn på myndigheter, barnets egna bruk av narkotika/alkohol eller en skuld och skam de bar på.

Enligt informanterna är orosanmälningar det vanligaste sättet att komma i kontakt med barnen till föräldrar med missbruksproblematik, oftast genom skola eller andra myndigheter. Det framkom av informanterna att socialtjänsten gör en utredning när de fått in orosanmälningar/ansökningar om barnets behov och föräldrarnas förmåga att ta hand om barnet. Det finns olika slags insatser, såsom familjeterapi, samtalsstöd och barngrupp. Gällande barnperspektivet i arbetet var informanterna eniga om att det är en viktig punkt i arbetet, och att det alltid bör prioriteras, och som alla informanter använder sig av. Informanterna som arbetar inom familjebehandling och stödboende, berättar att de arbetar väldigt nära barnen och använder sig av olika metoder för att stötta samtalen eller träffar barnen i andra miljöer. Slutligen påtalade majoriteten av informanterna en bristande samverkan när det kom till BUP och psykiatri, utifrån att köerna var långa och barnen inte fick hjälp i tid.

5.7 Teoretisk analys

Empirin som samlats in till resultatdelen kommer att analyseras utifrån systemteorin. Payne (2015) beskriver att systemteori handlar om att förstå en individ utifrån olika system, och att det är viktigt att få ett helhetsperspektiv av individens situation. Utifrån vårt resultat visar det exempelvis att de professionella är ett system och även barnen till föräldrarna med missbruksproblem, men andra system kan även vara skolan, vänner, föräldrarna eller andra myndigheter. Payne (2015) menar även att det alla system påverkar varandra, att det är viktigt att se situationen ur ett helhetsperspektiv och att samverkan mellan systemet påverkar och är en viktig faktor för att hjälpa individen. I den insamlade empirin framkommer det att samverkan är en viktig del i arbetet och att när samverkan brister kan det leda till att barnet hamnar i kläm för att samverkan med närmiljön inte har fungerat bra och barnet inte fått den bästa möjliga hjälp den behöver. Detta kan kopplas till Bronfenbrenners (1976) meso-perspektiv som handlar just om samverkan mellan individens närmiljö och hur det påverkar barnet antingen positivt eller negativt beroende på om samverkan brister eller inte. I resultatdelen framkommer det även att samverkan/involvera med närmiljön

kan vara en viktig faktor för ett positivt resultat, men att det ibland kan vara svårt om exempelvis anhöriga inte vill vara "delaktiga" eller har empati för barnets föräldrar vilket kan påverka negativt. Vidare så finns det även inom systemteorin mikro-perspektivet, som Bronfenbrenners (1976) menar innebär hur interaktionen mellan systemen i närmiljön fungerar, alltså mellan vänner, skola och socialsekreterare, och det är viktigt att individen har bra kontakt och relation med den professionella. Informanterna beskrev att interaktionen mellan dem och barnet är viktig, och att det är viktigt att motivera och uppmuntra individen för att den exempelvis inte ska skipa sina samtal eller möten.

Exo-perspektivet beskriver Bronfenbrenner (1976) när olika system indirekt kan påverka individen. Detta kan man på ett systemteoretiskt sätt koppla till den insamlade empirin då det framkom att samverkan med psykiatrin (BUP) ofta kan brista på grund av långa köer, vilket indirekt påverkar barnet som har föräldrar med missbruksproblematik. Det framkommer att många barn som lever i sådana hemförhållanden även lider av någon typ av psykisk ohälsa och behöver ha kontakt med psykiatrin. Vidare kan man genom systemteorin koppla makroperspektivet, som Bronfenbrenner (1976) menar innebär samhället, myndigheter och de normer som finns i samhället. Resultatet visade att informanterna har lagar och förordningar att förhålla sig till, som barnkonventionen och BBIC. Det framkommer även att samverkan mellan exempelvis socialtjänsten och stödboende/familjebehandling är en del av vilket typ av individuell insatsplanering som barnet ska få.

6 Diskussion

I den här delen kommer det diskuteras kring metodologiska utgångspunkter, resultat, slutsatser och implikationer samt kring vilka för- och nackdelar som finns med den valda metod och den teoretiska utgångspunkten för studien. Resultatdiskussionen kommer att presenteras i de olika teman som resultatet redovisats i för att knyta an till den tidigare forskningen som används. Slutligen kommer förslag på framtida forskning inom problemområdet.

6.1 Metoddiskussion

Utifrån studiens frågeställningar och syfte valdes en kvalitativ metod som metodologisk utgångspunkt med semistrukturerade intervjuer. Den kvalitativa metoden med de semistrukturerade intervjuerna ansågs vara mest gynnsam för vår studie för att uppnå studiens syfte och att besvara studiens frågeställningar eftersom informanternas erfarenheter och åsikter efterfrågas. Eftersom det inte fanns stora resurser av vare sig pengar eller tid är det en metod som fungerar till vår studie. Den kvalitativa metoden fokuserar mer på ord än siffror och fokuserar på förståelse av den sociala verkligheten som deltagarna upplever och hur de tolkar det (Denscombe, 2018), så ger det en

möjlighet att få mer detaljerade och empatiska svar. Skulle vi valt att använda oss av en kvantitativ metod så hade studien inte fått samma fyllighet i svaren som vi strävade efter. En annan fundering som uppstod under arbetes gång var om svaren av informanterna hade blivit mer fylliga om vi hade utfört intervjun under ett fysiskt möte och inte via telefon eller zoom. Det fanns också tankar och funderingar kring om enkäter hade fungerat som metod i studien, men vi tror som sagt att intervjuer ger ett mer djup eftersom enkäter kan riskera att informanterna inte tar sig tid att svara på varje fråga, de inte tolkar frågan såsom författarna eller att det blir förbestämda svarsalternativ. Om man hade skickat ut enkäter och informanterna inte förstod frågan eller tolkade den fel och inte haft någon möjlighet att fråga så hade kanske svaren inte blivit lika tillförlitliga. I några av våra intervjuer så behövde informanten vidare förklaring av frågor, vilket vi kunde ge, eller att vi behövde ställa följdfrågor för att få ett bredare svar eftersom vi gjorde en studie med semistrukturerade intervjuer.

En annan frågeställning som uppkom under studiens process var om det gynnsats mer om informanterna hade varit fler eller alternativt om vi endast skulle intervju professionella inom socialtjänsten. Det är svårt att veta hur många informanter som behövs i en studie, men om man specificerar informanterna till problemområdet kan tillräckligt med kunskap och erfarenhet finnas för att täcka studiens område (Bryman, 2018). Vi ansåg sedan att informanterna som deltog i studien hade erfarenhet och kunskap som var tillräcklig för att täcka det vi ville uppnå med studiens problemområde, och att det var gynnsamt för vår studie att inte endast intervju professionella från socialtjänsten eftersom det gav ett bredare resultat av hur det är att arbeta med barn med föräldrar med missbruksproblematik inom olika yrkesroller.

Eftersom vi använde oss av digitala intervjuer via zoom så kunde ljudet vara varierande och att enstaka ord eller meningar försvann under intervjutillfället. När ljudet inte fungerade som det skulle så fick vi be informanten att förtydliga och upprepa det personen sa vilket gjorde så att vi under hela intervjutillfället förstod innebörden av vad som sagts. Genom att vi valt att spela in intervjuerna blev det lättare att minnas hur och vad som sagts under intervjutillfällena, och eftersom båda medverkade under intervjuerna så kunde vi diskutera likheter och skillnader mellan de olika intervjuerna. Eftersom ljudkvalitén kunde bli sämre ibland så krävde transkriberingen noggrannhet eftersom en del meningar och ord var svåra att höra, men det var inte vid många tillfällen som ord och meningar föll bort och det är inget som vi anser påverkade vårt resultat. Under vår första intervju förde vi även anteckningar vid sidan av men insåg ganska snabbt att detta inte var hållbart. Bryman (2018) beskriver att om man väljer att föra anteckningar under intervjuns gång kan detta skapa en distraktion och ett förlorat fokus, vilket var det som hände under det första intervjutillfället och

därför användes inte anteckningar mer under studiens övriga intervjutillfällen. När transkriberingen av materialet var färdigt och vi återigen har lyssnat igenom intervjuerna och diskuterat kring dem så upptäckte vi att det gynnat oss att vi gått igenom och diskuterat intervjuerna tillsammans då det blev lättare att ta ut de olika teman vi skulle ha i resultatdelen. Författarna valde att använda oss av tematisk analys i vår studie, vilket Denscombe (2018) beskriver som att forskaren måste finna gemensamma teman för de olika kodningarna och skapa grupper (teman) med namn, för att sedan dela in all data i huvudteman och delteman i studien. Det svåra med den tematiska analysen är om det skulle finnas för få eller för många teman i den insamlade empirin, dock anser vi att det funnits tillräckligt med teman för att besvara studiens syfte.

6.2 Resultatdiskussion

I denna del av resultatet förs en diskussion av resultatet. Diskussionen har sin utgångspunkt från studiens syfte som är att undersöka hur de professionella upplever arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik. Samt utifrån frågeställningarna om vilka utmaningar de professionella kan stöta på i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik, hur inkluderas barnperspektivet i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik samt vad det erbjuds för stöd och insatser till barn som har föräldrar med missbruksproblematik. I diskussionen kopplas studiens resultat samman med bakgrunden och tidigare forskning.

Informanterna i denna studie uppmärksammade en hel rad olika utmaningar i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik. Resultatet visar att en utmaning i arbetet är att det ofta pågår en del andra problem utöver missbruksproblematiken som också behöver arbetas kring. Khoo m.fl. (2020) förstärker detta med att finns en problematik i att prioritera vilka behov och vems behov som ska tillgodoses först. Resultatet kan även kopplas till artikeln skriven av Wiig m.fl. (2018) då det framkommer i artikeln att de professionella i studien beskriver att det kan vara en utmaning att veta hur man ska prioritera alla olika uppgifter, behandlingsmål och även förälder och barn. Det kommer även fram i artikeln att de professionella ansåg att samarbetet mellan de professionella och ett behov av personalresurser var en utmaning. Detta skiljer sig från resultatet då informanterna i studien inte nämner att det skulle vara någon utmaning i arbetet. Vidare i resultatet så framkom det att en utmaning är bristande motivation och att bygga relationer med både barn och förälder kan vara en utmaning i arbetet, då det kräver mycket samtal och motivation att vilja träffas. Khoo m.fl. (2020) styrker det här med att det är en utmaning att finna lösningar och ett sätt att arbeta med familjer med behov som inte faller in i normen kring beteenden och familjesituation.

Det framkommer i resultatet att det vanligaste sättet att upptäcka ett barn till föräldrar med missbruksproblem är genom orosanmälningar, som vanligtvis kommer från bland annat förskola, skola, polis, BVC, BUP, sjukvården och anhöriga. Det visade att det är socialtjänsten som får in orosanmälningarna, och de gör en utredning utifrån barnets behov och utifrån föräldrarnas förmåga, vad för svårigheter som finns och vad som kan förändras. Detta styrks av Socialtjänstlagen (14 kap. 1 § SoL) där det står att all personal inom polis, skola, hälso- och sjukvården en skyldighet att anmäla till socialtjänsten om det finns misstankar om ett barn (0–18 år) far illa eller riskerar att fara illa i hemmet.

Resultatet visar på att informanterna anser att det är viktigt att arbeta med barnperspektivet eftersom det är viktigt att man som professionell kan förstå och sätta sig in i barnets situation när man arbetar med barn som har föräldrar med missbruksproblematik. Socialstyrelsen (2020) styrker resultatet eftersom de framför att det är viktigt som professionell sätta sig in i barnets situation för att kunna behöva som barnet har samt att bedöma vad som är barnets bästa. Barnombudsmannen (2021) menar att barnkonventionen klargör rättigheter som barn har och att staten har ansvar och skyldighet att skydda barn. Rejmer och Bergmann (2020) nämner att barnkonventionen beskriver att alla barn har rätt till att komma till tals och bilda egna åsikter i ärenden som rör dem. Barnperspektivet ska alltid gå före föräldraperspektivet vid handläggning av vårdnadsfall för att anlägga ett barnperspektiv och uppnå det bästa för barnet. Artikeln visar dock att bedömning av barnets bästa och vilja har haft mindre betydelse. Detta är inget som framgår av resultatet i vår studie, då resultatet visar att informanterna alltid arbetat utifrån barnets bästa, barnets rättigheter och satt barnets behov i centrum. Resultatet visar att sen barnkonventionen blev lag 2020 så har det antingen inte skett några större förändringar då verksamheten alltid arbetat utifrån barnperspektivet, eller har det tydliggjorts och de har blivit mer noggranna att arbeta utifrån barnperspektivet inom verksamheten. Det framkommer också i resultatet att det är viktigt att barnen är delaktiga och blir informerade med deras åsikter när en genomförandeplan görs. Resultatet styrks av Regeringen, som påpekar att det ska tas hänsyn till barns rättigheter vid bedömningar och avvägningar i beslutsprocessen när det handlar om ärende kring barn, vilket gör så att barnets rättigheter synliggörs och skapar ett mer barnrättsligt synsätt.

Utifrån informanternas svar framkommer det att många barn som lever i en miljö där föräldern har missbruksproblem ofta själva lider av psykisk ohälsa, och att det finns en förhöjd risk till att barnet själv hamnar i ett missbruk. Resultatet styrks av Socialstyrelsen (2012) och Alexanderson och Näsholm (2019) som påstår att barn som växer upp i familjer där det finns missbruksfamilj själva är i riskzon eftersom de ofta lever i en svår och

påfrestande situation. Även folkmyndigheten (2016) bekräftar resultatet genom att beskriva att när problemen hos föräldrarna blir allvarliga kan det innebära att föräldrarnas förmåga att ta hand om barnet brister, vilket i sin tur kan leda till att barnet växer upp i en miljö med svåra uppväxtförhållanden. Även studien av Alexanderson och Näsholm (2019) visar att riskfaktorer hos barn som lever med missbrukande föräldrar är fler och allvarligare. Dessa brister kan leda till att barnet själv riskerar att utveckla fysisk och psykiska ohälsa, eller även ett eget missbruk. Resultatet visade dock även att det är väldigt individuellt hur barn reagerar och att en del barn själva hamnar i missbruk, medan andra blir anti missbruk.

Enligt Skolverket (2021) framgår det att viktigt med samverkan mellan olika verksamheter som är viktiga ur barnets perspektiv, och att verksamheter som samverkat med varandra när ett barn far illa i hemmet kan vara skola, polis, socialtjänsten, BUP och barn och ungdomshabiliteringen. Detta överensstämmer med vad som framkom i resultatet då informanterna nämnde att verksamheterna är de vanligaste att samverka med. Resultatet visade även att samverkan med vissa verksamheter kan vara bristande och är i behov av förbättringar. Både Selbekk m.fl. (2019) och Näsman (2019) har till skillnad från resultatet visat på att socialarbetare är bristande i stödet till barnet. Den tidigare forskningen visade att det läggs mer fokus på föräldrarna och missbruket än barnen, och även att barn som har en förälder som missbrukar inte får de skydd och stöd som behövs. Det visar även på att de professionella behövs för att skapa trygghet hos de utsatta barnen.

Socialstyrelsen (2009) menar att det finns sex viktiga punkter när det kommer till insatser för barn till föräldrar med missbruksproblematik, grundläggande omsorg, säkerhet, stimulans, känslomässig tillgänglighet, stabilitet, gränssättning och vägledning. I resultatet presenteras informanternas sätt att arbeta med insatser som Barnahus, HVB-hem och familjestöd. Det framkommer i studien att det är väldigt individuellt vilken insats som passar efter barnets behov, men det är viktigt och gynnsamt att arbeta med nätverket omkring barnet och med familjebehandling, vilket stärks av tidigare forskning av både Wiig m.fl. (2018) och Pihkala och Sandlund (2015) där det framkommer att olika slags familjeinsatser är hjälpsamma i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik. Även Oziatta (2011) tar upp betydelsen av att involvera hela familjen i arbetet med barn som lever i en dysfunktionell miljö. Enligt Socialstyrelsen (2009) framgår det även att socialpedagogisk insats är viktigt att arbeta med i familjer då det handlar om stöd och hjälp med rutiner i vardagen, så som aktiviteter och att få föräldrarna att se sina barns behov. Det framkommer i resultatet att inom familjebehandling så arbetar man mycket utifrån att hjälpa, vägleda och motivera barn och familj i vardagen. Tidigare forskning av Wiig m.fl. (2018) styrker resultatet då de menar på att det är viktigt att

skapa rutiner i vardagen och att de professionella ger stöd till föräldraskapet och relationen mellan barn och förälder.

Sammanfattningsvis så svarar resultatet upp till studiens syfte och frågeställningar. Det framkommer i resultatet hur de professionella upplever arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik, vad de anser viktigt med arbetet och vad det finns för utmaningar i deras arbete. Det framkommer även i resultatet vad de professionella erbjuder för olika typer av insatser och stöd till barn som har föräldrar med missbruksproblematik och hur de arbetar med barnperspektivet i arbetet.

6.3 Slutsatser och implikationer

Vi har, i denna studie, kommit fram till att de professionella anser sitt arbete med barn till föräldrar med missbruksproblem vara ett meningsfullt och händelserikt arbete där förändringsarbetet är väldigt betydelsefullt. Resultatet visar vidare att det även kan vara ett utmanande arbete eftersom motivationen kan vara bristande hos familjer med missbruk och även att det kan finnas en rad olika problem utöver missbruksproblematiken, vilket gör så man som professionell behöver ha mycket tålamod i arbetet. Det framkommer att det är väldigt viktigt att som professionell alltid arbeta utifrån barnets behov i centrum och barnperspektivet eftersom det är viktigt att förstå barnet och låta dem vara delaktiga med deras åsikter och tankar kring situationen. Vi anser att det är viktigt att inte utesluta barnen och låta dem vara delaktiga när det skrivs exempelvis en genomförandeplan och val av insats. Det är viktigt med deras åsikter och tankar för att kunna anpassa insatser och åtgärder som passar det individuella barnets behov, för bäst resultat i förändringsprocessen.

Studien lyfter fram att barn till föräldrar med missbruksproblem ofta lider av psykisk ohälsa så som depression och ångest, eller andra problem. De framkommer att det är svårt att veta hur barnet reagerar då det är väldigt individuellt, men det finns en förhöjd risk att barnet själv hamnar i missbruk om dem har föräldrar som har missbruksproblematik. Resultatet visade även att det är socialtjänsten som får in orosanmälningar eller ansökningar och påbörjar en utredning utifrån barnets behov och föräldrarnas förmåga. Det är väldigt individuellt vad för insats som passar bäst eftersom man arbetar efter barnets behov. Slutligen visar resultatet att det alltid är viktigt med samverkan mellan verksamheter, och att det är vanligt att socialtjänst, skola, förskola, polis, BUP och barn och ungdomshabiliteringen samverkar mycket med varandra. Dock påpekar de professionella att samverkan brister ibland, speciellt med BUP på grund av långa köer och väntetid, vilket önskas skulle förbättras. Hade samverkan fungerat bättre mellan alla verksamheter hade det kunnat förbättras och påskyndat förändringsprocessen hos barnet och familjen.

Ur ett socialpedagogiskt perspektiv så anser vi att de resultat som framkommit är viktigt att ha med sig om man ska arbeta med barn till föräldrar med missbruksproblematik, eftersom det är bra med medvetenhet kring de utmaningar som uppstår i arbetet och vikten kring att arbeta utifrån barnperspektivet och är viktigt att ha med sig i arbetet med framtida klienter.

6.3.1 Förslag till vidare forskning

Vi anser att vidare forskning inom professionellas arbete med barn till föräldrar med missbruksproblematik är nödvändigt eftersom det är viktigt att fånga upp barn tidigt för att minska risken att dem ska hamna i eget missbruk eller leva i en destruktiv hemmiljö som kan leda till andra problem i framtiden.

Ett förslag på vidare studier är att skapa en bredare bild av resultatet genom att dels intervjua fler professionella inom arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblem, dels att utöka antalet kommuner. Vår studie är bara grundad på fem informanter och två kommuner, och hade urvalet varit mer omfattande och representativt så hade det kunnat gå att generalisera till en större grupp. Det skulle även vara intressant med vidare studier kring hur arbetet med fokus på föräldrarna med missbruksproblematik fungerar, vad det finns för olika typer av stöd och insatser för dem och hur föräldrarna känner över föräldrarollen och när de förlorar sina barn på ett eller annat sätt på grund av sitt missbruk.

Referenslista:

Alexandersson, Karin & Näsman, Elisabeth (2019). *Upptäckt och stöd: om barn till föräldrar med missbruksproblem*. Lund: Studentlitteratur AB.

Annika Rejmer & Ann-Sofie Bergman (2020). *Barnkonventionens implementering i svensk lagstiftning och praktik – barns bästa och barns rätt att uttrycka sina åsikter vid vårdnadstvister*. Hämtad 2022-02-04:
<https://doi.org/10.5324/barn.v37i3-4.3380>

Barnkonventionen och svensk rätt (SOU 2020:63). [Barnkonventionen och svensk rätt - Regeringen.se](https://www.regeringen.se)

Barnombudsmannen (2021). *Det här är barnkonventionen*. Hämtad: 2022-03-15) <https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/om-barnkonventionen/>

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development. Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University press.

Bryman, Alan. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber Ekonomi.

Cederlund, Christer och Berglund, Stig-Arne (2017). *Socialpedagogik - pedagogiskt socialt arbete*. Stockholm: Liber.

Denscombe Martyn (2018). *Forskningshandboken : för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB.

Folkhälsomyndigheten (2016) *Barn i familjer med missbruk, psykisk ohälsa eller våld*. ISY Information System AB, Halmstad.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/53abc1662c974bf498c5c16715ce4010/barn-familjer-missbruk-psykisk-ohalsa-vald-16042-webb.pdf>

Gjems, Liv. (1997) *Handledning i professionsgrupper*. Lund: Studentlitteratur AB

Khoo, Evelyn; Nygren, Lennart; Gumuscu, Ahmet (2020). *From Needs to Relationships to Organisations: Transactional Complexity in Social Work in the Swedish Social Services*. British Journal of Social Work. Hämtad 2022-03-11: <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcz141>

Näsman, Elisabet (2019). *Professionals do not invite children to disclose family problems: A comment*. Hämtad 2022-01-20:
<https://doi.org/10.1177/1455072519847904>

Ozietta D. Taylor (2011). *Children of Substance-Abusing or Substance-Dependent Parents*, Journal of Human Behavior in the Social Environment, 21:7, 727-743, DOI: [10.1080/10911359.2011.615683](https://doi.org/10.1080/10911359.2011.615683)

Payne, Malcolm (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.

Pihkala, Heljä; Sandlund, Mikael (2015). *Parenthood and opioid dependence*. Hämtad 2022-01-22 från: [SAR-75796-parenthood-and-opiod-dependence \(dovepress.com\)](https://www.dovepress.com/SAR-75796-parenthood-and-opiod-dependence)

Ramstedt, Mats (2019). *Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem?* CAN. Hämtad 2022-03-05
<https://www.can.se/app/uploads/2020/01/can-rapport-185-hur-manga-barn-vaxer-upp-med-foraldrar-som-har-alkoholproblem.pdf>

Regeringskansliet 2021:1314. [Regeringskansliets rättsdatabaser \(gov.se\)](https://www.regeringskansliet.se/rttsdatabaser)

Regeringen (1996). *9. Barn- och ungdomsfrågor 9.1 Socialtjänstlagen kompletteras med ett barnperspektiv*. Prop. 1996/97:124.
<https://www.regeringen.se/49bbea/contentassets/98858fb2b3f44588b423d1f3220ae313/del-2>

Regeringskansliet (2021). *Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport till FN:s Kommitté för barnets rättigheter*. Arbetsmarknadsdepartementet.

Selbekk, Schanche, Anne (2019). *A window of opportunity for children growing up with parental substance-use problems*. Hämtad 2022-01-22 från: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1455072519847013>

Skolverket (2021). *Skolans ansvar för barn som far illa*. Skolverket. Hämtad: 2022-01-20

Socialstyrelsen (2020). *Kunskapslyft för barnets rättigheter, redovisning av Socialstyrelsens utvecklingsarbete*. www.socialstyrelsen.se, maj 2020.
[Kunskapslyft för barnets rättigheter \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/kunskapslyft-for-barnets-rattigheter)

Socialstyrelsen (2019). *Anmälan till socialnämnden vid kännedom eller misstanke om att ett barn far illa*. Socialstyrelsen.
<https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/barn-och-unga/barn-som-far-illa/>

Socialstyrelsen (2009). *Barn och unga i familjer med missbruk. Vägledning för socialtjänsten och andra aktörer*, Socialstyrelsen: Edita Västra

Aros, Västerås, december 2009. [Barn och unga i familjer med missbruk \(socialstyrelsen.se\)](#)

Socialstyrelsen (2012). *Dokumentation av barnets bästa inom socialtjänsten*. Västerås: Edita Västra Eros, juni 2012. [Dokumentation av barnets bästa inom socialtjänsten \(socialstyrelsen.se\)](#)

Socialstyrelsen (2012). *Föräldraskap och missbruk. Att ta upp frågor om föräldraskap i missbruks- och beroendevården*. Socialstyrelsen: Edita Västra Aros, Västerås, januari 2012.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2012-1-3.pdf>

Socialtjänstlag (SFS 2001:453). Stockholm: Socialdepartementet.

Thurén, Torsten (2019). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.

Vårdnadstvist.se (2019). *Orosanmälan till socialtjänsten, så går det till, det leder det till*. [Orosanmälan till Socialtjänsten | Så går det till | Detta leder det till | Vårdnadstvist \(xn--vrdnadstvist-pfb.se\)](#)

Wiig, Eli Marie; Halså, Astrid; Bramness, Jørgen; Myra, Siv Merente; Haugand, Bente Storm Mowatt (2018). *Rescue the child or treat the adult? Understandings among professionals in dual treatment of substance-use disorders and parenting*. Hämtad 2022-01-24 från: [Rescue the child or treat the adult? Understandings among professionals in dual treatment of substance-use disorders and parenting \(sagepub.com\)](#)

Öquist, Oscar (2018) *Systemteori i praktiken. Konsten att lös problem och nå resultat*. Stockholm: Gothia fortbildning AB.

BILAGA A - Missivbrev

Förfrågan om medverkan och missivbrev

Hej!

Vi är två studenter som heter Sandra Johansson och Moa Jakobsson Anehäll som läser sista terminen på programmet "Socialpedagogik, inriktning ungdoms- och missbruksvård" 180p, vid Linnéuniversitet i Växjö. Vi kontaktar er med anledning av den C-uppsats vi ska skriva och kommer att handla om olika aspekter av arbetet med barn till föräldrar som har någon form av missbruksproblematik.

För att göra detta vill vi gärna utföra en intervju med dig eller någon annan i personalgruppen.

Intervjun beräknas ta ca. 30 minuter och kommer genomföra via telefon eller videosamtal, exempelvis zoom eller teams någon gång under vecka 6 till 8. Om du vill delta i vår studie är du välkommen att kontakt oss så bokar vi en tid som passar dig.

Inom all samhällsvetenskaplig forskning finns det etiska riktlinjer. De vi använder oss av är de som presenterats av Vetenskapsrådet. För att göra allt vi kan för att ditt deltagande i vår studie ska vara etiskt riktigt vill vi visa dig dessa riktlinjer och hur vi ser på dem.

Informationskravet - innebär att du som deltagare ska vara fullt förstående för studiens syfte och de villkor som gäller för dig som deltar i studien. Det innebär också att du ska veta vilka vi är, vad vi går för utbildning och vart du kan nå oss. Du ska också veta att ditt deltagande är helt frivilligt och du kan bestämma dig för att avbryta ditt deltagande när som helst fram till att intervjun avslutas.

Samtyckeskravet - innebär att ditt deltagande bygger på ditt samtycke och är det något som du inte gillar så diskuterar vi detta och hittar nya alternativ, eller så kan du avsluta ditt deltagande i studien.

Konfidentialitetskravet - innebär att bara vi och ingen annan kommer förstå att det är just du som har deltagit i studien med dina erfarenheter. Intervjuer kommer att genomföras inom flera olika verksamheter och i den färdiga uppsatsen kommer inga namn på personer, enheter eller orter att anges.

Nyttjandekravet - innebär att det som framkommer i intervjuerna endast kommer att användas i vår uppsats. När uppsatsen är färdigställd kommer du att få tillgång till den.

Vi hoppas du tycker det ska bli kul och spännande och att du väljer att delta i vår studie. Det är intressant och viktigt för oss att få höra om dina erfarenheter av barn till föräldrar med missbruksproblematik.

Om du är intresserad av att delta i vår studie är du välkommen att kontakta Moa eller Sandra på telefon eller mail nedan, så bokar vi in en tid för intervjutillfället.

Med vänlig hälsning:
Moa Anehäll
Telefon: 0766313821
Mail: mj224dc@student.lnu.se

Sandra Johansson
Telefon: 070-0916055
Mail: sj223fu@student.lnu.se

Handledare: Marita Pekkanen
Mail: marita.pekkanen@lnu.se

Kursansvarig: Katarina Olausson
Mail: katarina.olausson@lnu.se

BILAGA B - intervjuguide

Information om intervjupersonen

- Vad har du för utbildning och hur kommer det sig att du ville arbeta med det som du gör?
- Hur ser en dag på ditt arbete ut, vilka arbetsuppgifter har du?

Upptäckandet och arbetet

- Berätta lite om hur det är att arbeta med barn som har föräldrar med missbruksproblematik.
- Hur påverkas barnen påverkas av att leva i en familj med missbruksproblematik? (Hamna i missbruk själv/maskrosbarn?)
- Vilka är utmaningarna i arbetet? (på vilket sätt kan du hantera den utmaningen?)
- I vilka situationer kan du uppleva att det arbetet du gör känns riktigt bra?
- Vilken kan den direkta anledningen vara till att ni får kontakt med ett barn som har föräldrar som har någon form av missbruksproblematik? (söker föräldrar hjälp för sitt barn? behandling för föräldrarna? orosanmälningar från skola, privatperson?)
- Hur arbetar ni med barnets nära nätverk (familj, vänner, släkt, skola)?
- Hur kan samverkan se ut?

Barnperspektivet

- Hur tänker du när det gäller barnperspektivet?
- Hur har arbetet förändrats sen barnkonventionen blev lag i Sverige?
- Hur gör du för att inkludera barnkonventionen i arbetet?
- Använder du några specifika metoder för att inkludera barnet sedan lagen trädde in 2020?
- Vilka möjligheter finns det i arbetet genom förstärkningen av barnperspektivet?

Insatser och stöd

- Vilka former av stöd och insatser har du tillgång till i arbetet med barn till föräldrar med missbruksproblematik?
- Finns det stöd och insatser till barnen som också inkluderar föräldrarna?
- Finns det insatser eller metoder som ni inte har tillgång till i den här kommunen? (i så fall: hade du önskat att ni hade haft dem i den här kommunen?)
- (finns det något du hade velat förbättra?)